

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΚΥΠΡΙΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΔΕΣ

Μελέτη

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1972

K1.103

«ρίδα» σέ
«μινιά» σέ
«πιο δια-
«ελική» -
«διάσημης
«ὀ βιβλίο
«υσιογνω-
«ρή ἀφή-
«ν κόσμο.
«περιφρο-
«ουσε πῶς
«ο τοῦ ὑ-
«ζωή της
«μελετήση
«ιαμα «Ἡ
«ρε ἄδεια
«τηκε ἀπό
«τῆς Ἐπι-
«ήτρια...».
«κ.ἄ. Ἐρ-
«λιγύπτου.
«ιγυπτιακὸ
«ακή δρᾶ-
«εν. εἰση-
«ρείας. Εἰ-
«Α'», τοῦ
«αὶ μέλος
«ρηια πού
«τόσο συν-
«ελευταῖες

«σο καὶ οὐσιαστικὴ ἔκφραση. Στίχος πυκνός, ὑποβλητικός, χωρὶς πλατασμούς,
«μὲ δραματικὸ βάθος. Ὅπως στὸ ποίημα αὐτὸ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ καὶ
«τὴν πικρὴ γεύση τοῦ ἀνεπανόρθωτου. Ἐκεῖ πού δὲ χωράει καμμιά φωνή, καμμιά
«λέξη, κανένα δάκρυ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΛΕΞΗ

Δέν εἶναι λέξη
δέν εἶναι φωνή
δέν εἶναι δάκρυ.
Μονάχα ἓνα πρόσωπο
τρομαχτικά χλωμό
μονάχα μιὰ μορφή
μονάχα μιὰ ἀπόμακρη ματιὰ
μονάχα δυὸ χέρια
παγωμένα κι ἀκίνητα.
Κι ὁ οὐρανός.

Ποιήματά της δημοσιεύονται κατὰ καιροὺς σὲ Κυπριακὰ ἔντυπα.

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ

Γεννήθηκε στὴ Λεμεσό τὸ 1940. Τελείωσε τὸ Γυμνάσιο κι ἔπειτα σπούδασε
στὴ Χαροκόπειο Σχολὴ Ἀθηνῶν. Τώρα εἶναι ἐγκατεστημένη στὴ Λευκωσία. Ἄρ-
«χισε νὰ γράφει ἀπὸ μαθήτρια. Ποιήματά της δημοσιεύονται σὲ περιοδικὰ κι ἐφημε-
«ρίδες τῆς Κύπρου, καθὼς καὶ μεταφρασμένα σὲ ξένα περιοδικὰ. Συνεργάζεται
«μὲ τὸ Ραδιόφωνο καὶ τὴν Τηλεόραση, στὶς ἐκπομπές, «Ὁρα τῆς Γυναίκας» καὶ
«Ὁρα τοῦ παιδιοῦ». Ἐξέδωσε ὡς τώρα τρεῖς ποιητικὲς συλλογές. «Παλάμη ἀνοι-
«γμένη στὸν ἥλιο» 1964. «Ὁρες Λευκωσίας» 1967. «Χῶμα τῆς Κύπρου» 1971.
Ἄσχολεῖται καὶ μὲ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία. Γράφει διηγήματα, ποιήματα, ἔμμετρα
«σκέτς γιὰ παιδιά, χρονογραφήματα, καὶ ταξιδιωτικά. Μιὰ σειρά ταξιδιωτικῶν ἐν-
«τυπώσεων, μεταδόθηκαν ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο. Μετέφρασε ποιήματα πολλῶν Ἀγ-
«γλων ποιητῶν. Ἀνθολογήθηκε στὴ «Παγκύπρια Ἀνθολογία Νέων» 1958. Στὴν
«Ποιητικὴ Ἀνθ. Γ. Κορίδη» 1965 καὶ στὴν «Ἀνθολογία Κυπριακῆς Ποιήσεως»
1965. Ποιήματά της μελοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν συνθέτη Γ. Κοτσώνη. Ἐπιθεώρησή
«της ἀνεβάστηκε στὴ σκηνὴ ἀπὸ Κυπρίους καλλιτέχνες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λογοτεχνι-
«κὴ της δραστηριότητα ἡ Ἑλλη Παιονίδου ἔτυχε διακρίσεων καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς.
Ἐκεῖ πού ἡ πνευματικὴ καλλιέργεια, σὲ συνδιασμό μὲ ἄλλες γυναικειῖες ἀρετὲς -
«οἰκοκυρικὴ, διακοσμητικὴ, κοινωνικὴ ἀντίληψη - συντελεῖ ὥστε νὰ δόση ἓναν τέ-
«λειον τύπο, τῆς σύγχρονης πολιτισμένης γυναίκας. Σὲ εἰδικὸ διαγωνισμὸ στὴν Κύ-
«προ, ἐξελέγη ὡς ἡ «Ἰδανικὴ Γυναίκα τῆς Κύπρου» καὶ στὴν Ἰταλία τὸ 1969,
κατόπιν διαγωνισμοῦ κατέλαβε τὴν πρώτη θέση ὡς ἡ «Καλλιεργημένη Γυναίκα
«τῆς Εὐρώπης».

Ἡ ποίηση τῆς Ε.Π. κινεῖται μέσα στὸ νέο ποιητικὸ κλίμα, κι ἐκφράζει σύγ-

Ἄμμοχώ-
στὸ Λον-
κωσίας.
τὴν ποίη-
τη - Ἀν-
τὴ λιτὴ

χρονες αγωνίες. Καθαρή, απέριτη, ανεπιτήδευτη, με ζεστή φωνή, έχει μια αμεσότητα, και σου υποβάλλει την αλήθεια της. Τη διακρίνει γνήσια συγκίνηση κι ο ώριμος στοχασμός μιας άκερίας συνείδησης, που στέκεται στην αιχμή του καιροῦ μας και πιάνει τὸν παλμό του, ὅπως στέκεται και πολύ κοντὰ στὸν ἄνθρωπο. «... Δὲν με νοιάζει πὸν ἢ ἄνοιξη πὸν θὰ τραγουδήσω ἐφέτος/ δὲν ἔχει λουλούδια και πουλιά/... Ἐφέτος θὰ τραγουδήσω μιὰ ἄνοιξη/ πὸν συλλογᾶται/ με τὴ παλάμη στὸ μέτωπο/ τὶς εὐθῦνες της...» Κι αὐτὴ ἢ ἄνοιξη με τὶς «Εὐθῦνες της», ὅπως κι ἢ ποίηση, «Δὲν τῆς χρειάζεται τὸ κελᾶδημα τοῦ ἀηδονιοῦ/ γιὰ νὰ δείξει τὴν ὑπαρξή της...». Πολλὰ θέματα εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ταραγμένη ἐποχὴ μας και κυρίως ἀπὸ τὴ πολὺπαθη μὰ περηφάνη πατρίδα της, και ἀποτελοῦν πικρὴ μαρτυρία ἀλλὰ και διαμαρτυρία μαζί. Ὁ δραματικὸς σαρκασμὸς τῶν στίχων, ἐρμηνεύει πιστὰ τὴν πραγματικότητα τῶν τραγικῶν στιγμῶν.

«... Ἐνα φουρνάδικο στὴν Ὀδὸν Εἰρήνης/ εἶδε ν' ἀποκεφαλίζεται ἢ Εἰρήνη./... Παιδιά με τρομαγμένα μάτια/... Πόσο κοστίζει τὸ ψωμί/ πὸν ζυμώθηκε μ' ἄλευρι και αἷμα;/ Πουλήθηκε στὴν Ὀδὸν Εἰρήνης/ γιὰ τρεῖς δεκάρες ζωῆς...» Εἰκόνες αὐθεντικές, πὸν μέσα ἀπὸ τὴν ποιητικὴ ἀλληγορία, τὰ πράγματα μιλοῦν και συγκλονίζουν. «... Μικρὴ/ φτωχὴ Κύπρος/ Δὲν ταιριάζουν τὰ δάκρυα...».

Ἄλλοῦ ἢ φωνὴ της γίνεται ἐγερτήριο σάλπισμα, μέσα ἀπὸ μιὰ φλογερὴ ἱστορικὴ μνήμη τοῦ τόπου, πὸν ταυτίζεται με τὰ τωρινὰ γεγονότα.

ΣΗΚΩ ΟΝΗΣΙΛΛΕ

«Σήκω Ὀνήσιλλε, στὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας
φάνηκαν τὰ καράβια τῶν Περσῶν.
Ἄπὸ ψηλὰ στὸν Καύκασο ὁ Προμηθεὺς
στέλνει ἐνίσχυση στάλα - στάλα τὸ αἷμα
ἀπ' τὸ πληγωμένο σηκῶτι του.
Σήκω Ὀνήσιλλε, ἦρθε ἢ ὥρα πὸν τόσο περίμενες
μετρώντας μιὰ μιὰ τὶς καμτσικὲς
τῶν ἀφεντάδων στὴν πλάτη σου.
Στ' ἀνοιχτὰ τῆς Σαλαμίνας
ἀστράφτουν οἱ πανοπλίες τῶν μισθοφόρων.
Σήκω και φόρεσε τ' ἀλατζένιο πουκάμισο
πὸν σοῦφτιαχταν με στοργὴ τόσα χρόνια οἱ ἀργαλειοὶ μας.
Κάνε γροθιά τὴ μαζεμένη ὀργὴ σου.
Ἡ ὥρα πιά δὲν παίρνει. Σήκω Ὀνήσιλλε».

Κι ἄλλοῦ πάλι ἢ Γυναικεία καρδιά, ὑψώνεται πάνω ἀπ' ὅλα, πλαταίνει τὰ σύνορα και ἀγκαλιάζει τὸ δράμα ὄλων τῶν χαροκαμμένων, ἀπὸ τὸ σκληρὸ πόλεμο μανάδων. Τῶν δικῶν μας και τῶν ἐχθρῶν μας. «... Μάνα με τὴ μαύρη μαντήλα/ Μάνα με τὴν ἄδεια ματιὰ/ὁ Χάρος δὲ σὲ ρώτησε/ Τουρκάλα ἂν εἶσαι γιὰ Ρωμιά/. Ὁ χάρος δὲ σὲ ρώτησε/ ἂν και ἄλλα ἔχεις παιδιά/. Μόνο δρασκέλισε τὸ μαῦρο κα-

τώφλι σου
συνεχίζει
μαθήση τ

«...

Ξέρ

Τὸ

γιὰ τὴν ἰ
λιες φωνέ
λικά, λιτά

Οἱ

Ἐχει πολ
διαφέρου
Νίκου Ν

Γε

μα. Τελε
καδημία
ἔχει στὸ
τῆς Κύπ
τεχνικὰ
με προσο
ξένες γλ
ρινὴ ἐφ
τὴν πολί
Ἐ

ναν τὴν
«Sunday
θέμα «Γ
θεατρικὸ

τώφλι σου/ κι ἔκατσε ἀπέναντί σου στοῦ τραπέζι...». Κι ἔπειτα ἡ τρυφερή ποιήτρια συνεχίζει με μιὰ ἐπίκληση πρὸς μιὰ ἀνώτερη οὐράνια δύναμη, νὰ ρθῆ καὶ νὰ σταματήσει τὰ δεινὰ τῆς ἀνθρωπότητας.

«... Βρέξε βροχή, πλῦνε βροχή/ Ποτάμι κύλησε/ ὡς βαθεία μας.
Ξέρα πολλή/ πίκρα πολλή/ μὲς τὴν καρδιά μας...».

Τὸ τελευταῖο βιβλίο «Χῶμα τῆς Κύπρου» περιέχει ἀποκλειστικὰ ποιήματα γιὰ τὴν ἀγαπημένη Πατρίδα. Εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Γῆς ποὺ μιλάει μέσα της μὲ χίλιες φωνές. Λυρικές γιὰ τὶς καλλονές της, δραματικές γιὰ τὴ μοῖρα της. Συμβολικά, λιτά, μὲ προεκτάσεις κι αἰσθητικὴ πληρότητα.

ΠΕΥΚΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

«Ἀγωνίζεσαι, σὺν ἡρωϊκὸς δρομέας,
νὰ κρατήσης τὴ σκυτάλη τῆς ἀξιοπρέπειας.
Στὶς γυμνὲς ἀνηφοριὲς σοφὸς σου σύντροφος
τὸ τζίτζικι, καὶ τὸ διψασμένο του τραγοῦδι.
Πεῦκο, πεῦκο τῆς Κύπρου σὺν καὶ τὴν ψυχὴ της
ποὺ ἀγωνίζεται νὰ κρατήση μιὰν ἀλήθεια
ποὺ ὄλο πάει νὰ τῆς ξεφύγει
ἐδῶ κι αἰῶνες».

Οἱ στίχοι της πάντα οὐσιαστικοί, στέρεοι, πηγάζουν ἀπὸ ἓνα βαθύτερο χρέος. Ἔχει πολλὰ ἀνεκδοτὰ ἐργασίες, ἂν καὶ πολλὰ νέα ἀκόμα. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα μελέτη, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἀξέχαστου Κύπριου πεζογράφου Νίκου Νοκολαΐδη.

ΕΛΛΗ ΠΑΡΠΑΪΡΗ

Γεννήθηκε στὴ Λάρνακα καὶ μεγάλωσε στὴ Λευκωσία ὅπου καὶ μένει μόνιμα. Τελείωσε τὸ Ἀρσάκειο Ἀθηνῶν καὶ συνέχισε σπουδὲς στὴν Ἀμερικανικὴ Ἀκαδημία Λευκωσίας. Διανοούμενη μὲ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα ἡ Ἑλλη Παρπαΐρη, ἔχει στοῦ ἐνεργητικοῦ της, ἓνα πλῆθος δημοσιεύματα σὲ περιοδικὰ κι ἐφημερίδες τῆς Κύπρου. Ἀρθρα φιλολογικά, σκέψεις κι ἀπόψεις γύρω ἀπὸ διάφορα καλλιτεχνικά θέματα, ποιήματα, κριτικὲς θεάτρου καὶ κινηματογράφου, συνεντεύξεις μὲ προσωπικότητες τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ κόσμου, μεταφράσεις ἀπὸ ξένες γλῶσσες κ.ἄ. Ἀπὸ τὸ 1931 ποὺ πρωτοεμφανίστηκε ἀπὸ τὴν πρώτη καθημερινὴ ἐφημ. τῆς Κύπρου «Πρωῖνὰ Νέα» ὡς τώρα, ἓνα συνεχὲς παρῶν, σημαδεύει τὴν πολὺπλευρὴ καὶ γόνιμη συμμετοχὴ της στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Ἐνθουσιώδης καὶ φιλοπρόοδη, εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα γυναικεῖα ὀνόματα ποὺ ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες. Σὲ Παγκύπριο διαγωνισμό τοῦ περ. «Sunday Mail» τοῦ ὁποῦ ἦταν τακτικὴ συνεργάτιδα, κέρδισε Α' βραβεῖο μὲ θέμα «Τί μὲ κάνει νὰ γελῶ». Ἰδιαίτερη ἀγάπη τρέφει στοῦ θεάτρου. Ἐγραψε ἓνα θεατρικὸ μονόπρακτο «Τὰ φτερά» καὶ σκέτς σὲ Κυπριακὴ τοπολαλιὰ μὲ τίτλο «Γιὰ

μιὰ ἀ-
νηση κι
τοῦ και-
νθρωπο.
νλούδια
παλάμη
ὅπως κι
ν ὕπαρ-
μας καὶ
ῆ μαρ-
μηγεύει

ἡ Εἰρή-
θηκε μ'
...» Εἰ-
οῦν καὶ

γερὴ ἰ-

αίνει τὰ
πόλεμο
ιαντήλα/
Ρωμιά/
ῦρο κα-